

V SPOMIN ANI MATKO

V jeseni leta 1945 sem se vpisal v sedmi razred klasične gimnazije v Ljubljani in tedaj smo se znašli v razredu skupaj z dekleti, ki so prišle iz klasičnih vzporednic na poljanski gimnaziji. Gledale so nas nekako z viška, češ s takimi mlečneži bomo odslej hodile v šolo. Ne samo, da so se imele za bolj odrasle od nas, tudi za bolj učene so se imele (nekoč so se podpisale kot »učene ženske«). Ena izmed njih, močno rdečelično dekle, klicali so jo Nana, je bila še posebej učena. Zнала je zelo modro govoriti in v pogovoru je uporabljala veliko tujk. Bila je to Ana Cizelj-Aleš, rojena v Ljubljani 5. aprila 1929. Oče Janko je bil inšpektor poštne direkcije (bil je posinovljen, zato je nosil dvojni priimek), mati Dora, roj. Debelak, je bila učiteljica in je že med vojno umrla. Po maturi 1947 smo se razkropili po raznih fakultetah, Nana se je vpisala na filozofsko fakulteto. Diplomirala je 11. oktobra 1952 iz svetovne književnosti in literarne teorije ter slovenskega jezika in književnosti (njena diplomska naloga pri prof. Ocvirku je bila »Schiller pri Slovencih«). 15. aprila 1953 je nastopila službo pri psihološkem inštitutu filozofske fakultete, kjer je opravljala bibliotekarske posle. 1. marca 1954 je prišla kot bibliotekarka v Narodno in univerzitetno knjižnico in 6. decembra 1955 je opravila bibliotekarski izpit z nalogo Bibliografija del Mirana Jarca. Leta 1958 se je poročila in od tedaj je nosila priimek Matko.

Ko sem prišel oktobra 1959 tudi jaz v NUK, je Nana imela ravno skrajšan delovni čas po rojstvu sina Andreja. V NUK je bila najprej klasifikator v stvarnem katalogu, nato vodja velike čitalnice, po porodniškem dopustu pa je bila katalogizator v abecednem imenskem katalogu, honorarno pa je v letih 1955—1959 delala v knjižnici tedanje Akademije za igralsko umetnost. V bibliotekarstvo se je naravnost zagrizla in na vseh mestih je lahko uporabila svoje obsežno znanje. Poglobila se je v bibliotekarsko stroko, kar pričajo tudi njene objave v Knjižnici, tako da je včasih na moč teoretično in znanstveno obravnavala praktične probleme. Razen poglobljanja v bibliotekarske probleme je že pred svojo hudo bole-

nijo imela posebno nagnjenje do medicine. Pri kolegih se je zanimala za njihovo zdravje in svetovala razne specialistične preglede; posebno je bila vesela, če je koga spravila k zdravniku. Ob cepljenju proti gripi si je prizadevala, da bi se jih čim več iz našega kolektiva dalo cepiti in je vodila kolege k cepljenju ter se jezila na tistega, ki se cepljenja niso hoteli udeležiti.

Leta 1962 je bila operirana na žolčnih kamnih in kmalu po operaciji so se začeli kazati znaki hude bolezni, multiple skleroze. Nana je vedno teže prihajala v službo. V letu 1963 je prevzela mesto vodje francoske zbirke, da se ji zaradi bolezni ni bilo treba toliko gibati. Z znanjem francoščine in poznavanjem francoske književnosti je dobro opravljala ta posel, z obiskovalci pa se je znala tudi prav učeno pogovarjati.

Poleti 1964 so ji odpovedale noge; v službo ni mogla več prihajati. Tako se je začel njen križev pot. Odtlej je ostala privezana na svoje stanovanje; sprva se je še lahko gibala po stanovanju, sčasoma pa je tudi to šlo vedno teže. Rada bi bila še delala, zato ji je uprava NUK zaupala posebno nalogo: pretipkavanje starega kataloga. Velike stare listke, ki so napisani še s Čopovo, Kastelčevo in Levstikovo roko, je pretipkavala na stroj. S svojim obsežnim znanjem tujih jezikov — nemščine, francoščine, angleščine, italijanščine, ruščine, latinščine in stare grščine — ter z znanjem pisane gotice je bila prav primerna za ta posel. To nalogo je prizadevno opravljala; skoraj vsak dan nas je poklicala v službo po telefonu in spraševala za podatke, ki so ji bili potrebni pri delu, zraven pa še vpraševala za novice iz knjižnice in se zanimala za naše zdravje ter nasvetovala kakšen pregled pri specialistu. Prebrala je vso dostopno literaturo o svoji bolezni, tako da je vedela vse, kaj jo čaka. Zdravnike je na pregledih presenečala s citiranjem novih razprav o svoji bolezni in jih je oštela, če kakšne novosti v literaturi niso poznali. Pogled v bibliografijo nam pove, da je tudi v bolezni pisala članke za Knjižnico ter za Prostor in čas. V tem času je honorarno sodelovala tudi pri Slovarju slovenskega jezika.

Bolezen je napredovala. Ana Matkova je bila od leta 1971 priklenjena na posteljo in odvisna od tuje pomoči; dobila je za strežbo sestro redovnico. Listke starega kataloga je še pretipkavala, ko pa so ji začele odpovedovati tudi roke, je morala to delo opustiti. 12. septembra 1972 je bila invalidsko upokojena. Četudi ni bila več bibliotekarsko aktivna, se je še vedno zanimala za dogajanje v knjižnici in v bibliotekarskem svetu. Po vsakem zborovanju je vprašala, kaj je strokovno novega. Leta 1974 se ji je stanje toliko poslabšalo, da je morala na kliniko; bilo je očitno, da potrebuje zdravniško pomoč v toliki meri, da se ne more več vrniti domov.

Januarja 1975 je nastopila zadnjo postajo križevega pota: dom na Bokalcah. Bila je s 46 leti verjetno najmlajša oskrbovanka v tem domu, vendar to ni bilo več močno rdečelično dekle izpred 30 let; bolezen je izčrpala njene sile. Na Bokalcah ni imela telefona, da bi nas poklicala v službo, imela je le tranzistorski radijski sprejemnik, ki ga je vneto poslušala, in pa obiske. Ko sem jo ob prvem obisku na Bokalcah vprašal, kako je prišla v ta dom, je rekla, da je bila to njena želja. »Tukaj lahko berem«, je rekla in potem smo ji nosili knjige, čeprav jih ni mogla držati (morale so biti posebej prislonjene).

Bolezen se je hitro poslabšala. Bil sem na obisku še nekaj ur pred njeno smrtjo. Nana je komaj govorila. Vprašala je še, kaj je v knjižnici novega. Za svoje stanje je rekla, da je samo prehodno in da ne bi bilo nobenega dvoma, je dodala še v nemščini »vorübergehend«. Rekla je še, da je dežurni zdravnik naš sošolec. »Pa se noče poročiti«, je pristavila (to je bila vedno njena posebna skrb). Čez nekaj ur je bila rešena hudega trpljenja — bilo je to 31. julija 1975. Značilno je, da nikdar ni potožila čez svojo bolezen in čez vse nevšečnosti, ki jih je tako stanje prinašala in tudi ničesar v svojem življenju ni obžalovala.

Na pogrebu dne 4. avgusta 1975 se je na Žalah od nje poslovil tedanji ravnatelj NUK prof. Jaro Dolar. Naj končam z zaključnimi mislimi njegovega govora: »... Z neizmerno energijo ste premagovali okorelost svojih prstov in delali, delali, dokler vam listi niso zdrsnili iz nemočnih rok. Ti vaši listki v katalogih naše knjižnice so glasna priča vašega življenjskega poguma in vaše neuklonljive volje, ki je omagala šele takrat, ko je do kraja omagalo vaše telo. Kadarkoli bo še nanese beseda na vas, draga Nana, bo to beseda o človeškem trpljenju in o človeški veličini, pred katero se lahko v spoštovanju samo klanjamo.«

Miloš Rybář

BIBLIOGRAFIJA OBJAVLJENIH DEL ANE MATKO

1. Bibliotekarstvo. Bibliografija.

Ameriške bibliotekarske revije. — Knjižnica 7/1963 št. 1/2 str. 87—89.

Library Trends, Library Quarterly, Special Libraries.

Ameriške bibliotekarske revije v letu 1967. — Knjižnica 12/1968 št. 1/4 str. 152—153.

Library Trends, Library Quarterly, Special Libraries.

Anglo-American cataloging rules. Prepared by The American Library Association, The Library of Congress, The Library Association and The Canadian Library Association. North American text. Chicago, American Library Association 1967. XXII+400 str. 4°. — Knjižnica 14/1970 št. 1/4 str. 174—175.